

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פְּרֶשֶׁת עֵקֶב

יה' אב תש"פ

הפטרה: ותאמר ציון

יציאת השבת ר"ת 20:54

שניה מתוך שבע של נחמה

גיליון 584

יציאת השבת:

20:13

ירושלים: 20:09

כניסת השבת:

19:02

ירושלים: 18:55

ובְּחֶרֶת בְּחַיִּים

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

בפרשת עקב אנו קוראים על הקשר המיוחד שבין עם ישראל לאביהם שבשמים. למרות כל חטאי ישראל, לא מפר ה' את הברית שכרת עם האבות. הוא רק שב ומבקש מבניו לשמור, גם הם, את הברית, לדבוק בתורה ובמצוות ובדרכי ה'. בפרשה, שוב מזכיר משה את החסד הגדול שעשה ה' ישראל בהוציאו אותם ממצרים, את נפלאותיו במדבר ואת הארץ הטובה שהוא עומד להעניק לעם ישראל. כל אלו נובעים מתוך הקשר הסגולי שבין עם ישראל והבורא.

בין דברי הברכה וההבטחה המותנים בהנהגת העם, אומר משה את פרשת "והיה אם שמוע תשמעו", הידועה כ'פרשה שנייה של קריאת שמע'. בפרשה זו נזכרת חובת היהודי לאהוב את ה' ולעובדו בכל לב ובמסירות נפש. ההבטחה היא שאם עם ישראל ינהג כך הרי שהוא יזכה למטר השמים ולברכת הארץ. אך אם לא תשמר התורה, יפגע חרון אפו של ה' בישראל, והוא יעצור את כל שפע הברכה.

כמו בפרשה ראשונה של שמע, נדרשים בני ישראל ללימוד התורה, למצוות תפילין, לחינוך הילדים לדרך התורה וללימודה ולמצוות מזוזה. ובסיום כל אלו, שוב ההבטחה לאריכות ימים וירושת הארץ מתוך שלום ובטחון. אפשר לומר, שאילו היינו זוכים שכל עם ישראל יקיים את המצוות הללו, לא היינו דואגים, שהרי מובטח לנו גם שפע כלכלי וגם בטחון מדיני. מסתבר שאין לנו ברירה אחרת, אנו מצווים לבחור בחיים האמיתיים, חיי תורה ומצווה ואז לזכות בכל השפע הא' לוקי המובטח - 'ובחרת בחיים'.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריה מספר חשבון: 123459

ברכת המזון – חיוב מהתורה וסגולה לפרנסה

השבת אנו קוראים בפרשה על המצווה מן התורה - לברך אחר אכילת המזון. "ואכלת ושבעת וברכת..." ואולם מצווה זו לא פשוטה כלל, אדם צריך לעורר את עצמו כדי לכון ולברך ברכת המזון כמו שצריך.

ברכה ראשונה – ברכת הון

סידור הרש"ש: "קודם ברכת המזון יכוון להכין עצמו לקיים מצוות עשה לברך ברכת המזון ביראה ואהבה ובכוונה עצומה ובשמחה רבה ובטוב לבב, להמשיך שפע וברכה רבה... ויעצום עיניו ויאסור ידיו זו על גב זו ימינית על שמאלית כיושב לפני המלך מלכו של עולם". "לא יתחיל תיקף הברכה שניה עד שיפרש ההודאה במחשבתו" (מה שהוציא מפיו) יסוד ושורש העבודה.

ברכה שניה – ברכת הארץ

כתוב בברייתא: "כל מי שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה, ברית, ותורה בברכת הארץ לא יצא ידי חובתו, וצריך שיזכיר בה הודאה תחילה (נודה לך) וסוף (ועל הכל) (עיין בברכות מ"ח). והנה אם יאמר אדם תיבות אלו (נודה לך ה' אלוקיני) בשפתיו בלבד וליבו בל עימו לשים בליבו ההודאה של פירוש מילים האלו: "ובארץ חמדה טובה ורחבה – על שהנחיל לנו ארץ קודש לנחלה עולמית (ובפרט אם זכה להיות בן ארץ ישראל) ועל בריתך שחתמת בבשרנו – שהוא לנו לאות שהבורא יתברך שמו כרת עימנו להיות לנו לאלוקים ואנחנו נהיה לו לעם, ועל תורתך שלימדנתו ועל חוקיך שהודעתנו – שהבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת, תורה הקדושה החביבה והאהובה, המחיה נפש לומדיה ושומריה, על ששם חלקנו מיושבי בית המדרש ולא ביושבי קרנות, היאך אדם יוצא ידי חובתו במה שחייבו אותנו להודות לו על דברים האלו – בפתח פתחי פיו וליבו בל עמו?!" (יסוד ושורש העבודה).

"כמו הנהגת בין אדם לחברו – כשאדם עושה לחברו טובות הרבה – כשפוגשו נותן לו הודאה דרך כלל, ואחר כך פורט פרטי הטובות בזה ובוזו בלב שלם ונפש חפצה, וכשרוצה פרוש וליקל לדרכו אז נותן לו הודאה דרך כלל בשמחה עצומה ולב שלם יותר ויותר – ועל הנהגה זו ממש תיקנו חכמינו ז"ל נוסח ברכה זו". (יסוד ושורש העבודה).

ברכה שלישית – בניין ירושלים

"הנה הם ברכה זו גם כן מדאורייתא, ודוד ושלמה בנו תיקנו לנו המטבע והנוסח, בוודאי לא יצא ידי חובתו אם יאמר ויבקש בקשה זו בפיו ובשפתיו בלבד בלא לב, רחמנא ליצלן, ואשרי מי שיוכל להוריד דמעות בכל בקשה ובקשה בברכה הזו". (יסוד ושורש העבודה)

וב"רחם נא ה' אלוקיני על ישראל עמך" יכניס צער גדול בליבו על עם הקדוש שהם עתה בגלות המר הזה – גלות הנפש – ויחשוב על רוב אחינו בית ישראל התועים בחושך, בהבלי הזמן, שטעם שבת לא זכו לטעום, במי טהרה לא נטהרו, ואביי ורבא שלש שמעו, יבקש מה' יתברך מעומק הלב שיחוס עליהם שלא יאבדו שני עולמות ח"ו. צריך לומר חתימת ברכה זו בכוונה עצומה עד מאוד.

ברכה רביעית – הטוב והמיטיב

תיקנו חכמינו ברוח קדשם במפקד ובמניין בברכה זו מספר 3 מלכויות ו-3 הטבות ו-3 גמולות דווקא – ו-2 מלכויות אחרונות תיקנו להשלמת ברכת הארץ ובונה ירושלים שלא נזכר בהם מלכות (ברכות מט). והנה בוודאי השלמה צריכה כוונה – בקהלת עול מלכות שמים שלמה, לקבל אותו יתברך שמו ויתעלה על עצמו מלכותו ואדנותו בשמחה עצומה. אך, אם אדם מזכיר אותם בלא לב ואינו מכון ממש לנוכח השם, מה לי אם אמר מלכנו או תיבה אחרת של חול? (יסוד ושורש העבודה)

עיין בסידור הרש"ש ושם תמצא כוונות בכל תיבה ותיבה של ברכה זו, מה שאין כן בברכות אחרות, ומזה תבין מעלת ברכה זו. ואם מחמת המהירות מחסר או מבליע אחת מהן – הרי זה מאבד טובות הרבה. (בא"ח פרשת בלק, אות ט"ז).

הרחמן

אחרי ברכת המזון הנהיגו לומר בקשות אלו, שבה הזמן מתקבלת התפילה ביותר, מפני שתפילתו של אדם נשמעת בשעה שהוא עושה מצווה. (חפץ חיים) ורשאי כל אדם להוסיף בקשות ותחינות פרטיות שלו כמו בשמע קולנו דעמידה, חוץ מבשבת ויום טוב. ואסור להפסיק בה בשיחת חול.

דברי חיזוק במעלת ברכת המזון

אדם המברך ברכת המזון בכוונה שכרו עד אין קץ, שעליו אמר רבנו בחיי (פרשת עקב): "שלא תמצא בכל התורה בשום מקום שציווה הקדוש ברוך הוא שנברך לשמו כי אם במקום הזה".

מצווה זו מסוגלת לעוד הרבה עניינים:

כתוב בזוהר: "אמר רבי חנינא גדול כח ברכת המזון שמוסיף ברכה על מעשה ידיו של אדם". והיינו כשמברך בכוונה. מפרש המהרש"א: "על ידי זה הקדוש ברוך הוא משפיע ברכותיו להיות לו ברוח מזונות כי יש לאדם מקטרגים בדבר מלתת לו מזונותיו הקשים, ברוח, ואלו הברכות הם המליצים יושר וסנגורים טובים לנגד המקטרגים". (חידושי אגדות נזיר ס"ו). ובספר החינוך (פ' עקב) כתב שקיבל מרבתינו: "כל מי שזהיר בברכת המזון, מזונותיו מצויין לו בכבוד כל ימיו".

בזוהר הקדוש (דף ר"ח): "וכמו שהוא מברך בשמחה ובעין טוב – כך נותנים לו בשמחה ובעין טוב". מיעץ לנו החיד"א (נציצי אורות): "לכן יאכל וישתה דבר המשמחו כדי שיברך בשמחה, וזו סגולה להתעשר אם הוא יברך בשמחה ובקול רם, ורמז לזה מהפסוק: 'ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עימה'".

האומר ברכת המזון בקול רם מאריכין לו ימיו ושנותיו (ר' חיים פלאג'י), וכך כתוב בזוהר הקדוש. כך מובא בזוהר (פרשת ויקהל דף ר"ח) "כל מי שמברך ברכת המזון כראוי, בשמחה, וברצון הלב, שכרו יהיה כשנפטר מזה העולם – מקום יהיה מוכן לו בתוך סודות עליונים ובהיכלות הקדושים". (ע"פ תרגום מתוק מדבש) ויזכה לפ' ורדים שמסביב נחל עדן (ספר הרוקח), ויזכה לשמוע ברכת המזון לעתיד לבוא מפי דוד המלך ע"ה כשיעשה הקב"ה סעודה לצדיקים לעתיד לבוא". (ע"פ הידברות).

הלכות ברכת המזון

- א. קודם שיברך יכווין לצאת ידי חובת מצוה מן התורה, שהרי מצוות צריכות כוונה. ואם לא כיוון כן במפורש יצא ידי חובה, שםסתמא דעת האדם לצאת ידי חובה.
- ב. יש להזהר שלא להפסיק באמצע ברכת המזון בדיבור, ואף לא בשהייה, וכל שכן שיש לזהר שלא לדבר שיחה בטלה ולשהות שיעור שיכל לסיים את כל ברכת המזון. ואף באמצע הרחמן טוב ונכון להזהר שלא לדבר דברים בטלים שלא לצורך, ומכל מקום מעיקר הדין אין איסור לדבר לצורך באמצע הרחמן, כיון שאמירתו אינה אלא מצד המנהג. אולם אם מברך על הכוס, אין לו לדבר גם באמצע הרחמן. ופשוט שמותר לענות לקדיש ולקדושה ושאר אמינים באמצע הרחמן.
- ג. אם נרדם באמצע ברכת המזון, וכשהתעורר אינו יודע באיזו ברכה עומד, חוזר לתחילת הברכה שיש לו בה ספק אם אמרה. והיינו, אם ברור לו שחתם הזן את הכל, ונסתפק אם סיים ברכת על הארץ או סיים ברכת בונה ירושלים, חוזר לנודה לך. ואם נסתפק אם חתם הזן את הכל או לא, חוזר לראש ברכת המזון.
- ד. טוב ונכון שכל אחד ואחד מהמסובים בסעודה, יברך בעצמו את כל ברכת המזון, כמו שכתב מרן השלחן ערוך, ולא יסמוך על שמיעתו מהמברך-המזמן. שכיון שהם ברכות ארוכות לא סמכין לכתחילה על שמיעה מהמברך, וכן המנהג.
- ה. המברך ברכת המזון או ברכה מעין שלש, ושמע קדיש או קדושה וברכו, אין לו להפסיק ולענות באמצע, שדינים כדן העומד בתפלת "שמונה עשרה". אבל בברכה רביעית שהיא ברכת "הטוב והמטיב" יפסיק לענות לקדיש ולקדושה, כדן האוחז בקריאת שמע וברכותיה. וכל שכן שהמברך שאר ברכות דרבנן הארוכות, כגון ברכת "אשר יצר", ו"בורא נפשות", ו"אלהי נשמה", ושמע קדיש או קדושה, שיש לו לענות עמהם, שדינים כדן ברכות קריאת שמע, ובלבד שיתחיל בברכה, דהיינו שאחר שאמר ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם, המשיך קצת מהברכה, וכבר חלה הזכרת ה' על הברכה. אבל אם התחיל בברכה ואמר ברוך אתה ה', ושמע קדיש או קדושה קודם שיתחיל בברכה עצמה, אין לענות לקדיש ולקדושה. והוא הדין בזה בכל ברכות הנהגין וברכת המצוות. אבל בברכות קצרות אין להפסיק בהם כלל לדברים שבקדושה.
- ו. צריך לשבת בעת שמברך ברכת המזון, בין אם אכל כשהוא עומד, ובין אם אכל כשהוא יושב. ולא יסב בעת שמברך, שהוא דרך גאווה, אלא ישב באימה. ואסור להלך ולברך, ואף בברכת הטוב והמטיב אין להלך ולברך. והוא הדין בברכה מעין שלוש שצריך לאומרה מיושב.
- ז. אסור לברך ברכת המזון ולעסוק במלאכתו, ולכן אין לסדר את הצלחות והשולחן בעת שמברך ברכת המזון. וצריך להחמיר בזה גם בברכה רביעית, כדי שלא יבואו לזלזל בברכה זו. ומכל מקום בשאר הברכות שהם מדרבנן אין איסור לעסוק במלאכתו בעת שמברך, אם יכול לכוון למה שאומר. ואף על פי כן הנכון הוא להזהר בזה גם בברכות דרבנן.

לעילוי נשמת אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז



עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאח ציטרון, שרה בת שמחה. ציפורה ויהושע לוי. ביבה אלימלך. ישי הלוי. עזר בן עישה. תקוה בת עזיה. אלגרה בת גאן. אסנת בת זיהבה. מול בת ענלה. אברהם בן רחל. רחמים בן סולשנה. הראל בן אביגיל. אילנה בת סליחה. ישי ורחל לוי. חנה בת זוהרה. מיטל מוריה אדרי. יוסף בן מיכל. יצחק דרעי הי"ד. להחזרת נעדר צה"ל ושבייו ובהם: אורון שאול, הדר גולדין, גיא חבר, רון ארד, יהודה כץ, צבי פלדמן, יהונתן פולארד הי"ד.

לעילוי נשמות: הגר"ע יוסף צוק"ל. הגר"מ אליהו צוק"ל. רבי מסעוד מלול צוק"ל. רבי יצחק שושן צוק"ל. רבי יעקב שושן. יונה יונה. סופר מנחם. מקסים חיים דרעי. חרב אברהם צוקרמן. טיר נחום. ישראל אברהם נתן. שלמה בן מרים. יצחק ועמרי אטיאם. אורן מעלים. אליהו מייטו. דוד גרוסברג. עננס דגרי. רז שלמה. סימנאב משה חזקה. ישראל בן שושנה. נעים משה. אורן מרדכי. יצחק ושמחה אילוז. נסים וסליקה שושן. מיריה שמעון. מנרה לוי. ליא שבת. חנה יצחק. אסתר חרד. אסתר בת תורה. אליהו בת פרידה. תירצה ימין. אסתר וענבר נחום. דניאל אלמלית. יצחק ולאח אסטרנו. אליהו אדרי. עזיה עמוס. רות יעקב. חנה רחל לוי. יונה שרעבי. מרים יהודה. מנימה בת מג'וד. לאוהא מרד. זורבה בת חנה. עליזה כהן. שרה אליאל. אברהם אדרי. מיכאל ועקני. חסיה ששפוטט. עזיה דודן. בריס סופר. כמיסה דרדי. כמיסה סקן. אלס מנול. אילה שחר ז"ל.

ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדרו, שושנה רוזה, רפאל פריצ, וציעיליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה